

Utbildningsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Utbildningsnämnden

Datum:
2020-10-26

Diarienummer:
UBN-2020-07922

Handläggare:
Christina Stenhammar

Tillgängliga lärmiljöer NPF rapport

Förslag till beslut

Utbildningsnämnden beslutar

1. **att** lägga rapporten till handlingarna.

Ärendet

I nämndens uppdrag framgår att åtgärden syftar till att ge barn och elever med NPF en tillgänglig lärmiljö. Rapporten beskriver riktade åtgärder som har genomförts, vilka som pågår nu och vilka som planeras framåt. Vissa åtgärder är samlade i den centrala elevhälsan och andra finns i respektive skolform.

Målet är att elever med NPF-problematik ges tidiga insatser, adekvat stöd, vid behov utredning, vård och behandling på rätt nivå.

Bakgrund

Rapporten är en redovisning av uppdrag 2.6 i nämndens verksamhetsplan: Arbetsmiljön i grundskola och vuxenutbildning ska anpassas för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. (UBN, AMN)

Uppdraget avser både förskola, grundskola och gymnasieskola. Det handlar om att fortsätta pågående arbete i respektive skolform bl.a. i samarbete med SPSM och Uppsala universitet och att ta fram en långsiktig planering för utvecklingsarbetet.

Föredragning

Cirka 5 procent av barn och ungdomar i Sverige har idag en diagnostiserad neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Ett stort antal barn med utvecklingsrelaterade svårigheter saknar diagnos.

Förekomsten av autismspektrumstillstånd hos barn mellan 0 - 17 år i Stockholms län har ökat med 75 procent mellan 2007 och 2011 och 11,7 procent av de 13 - 17 åringar som har ADHD har även autismspektrumstörning utan utvecklingsstörning.

Behovet av kompetens inom området autismspektrumstörning är mycket omfattande.

Centrala elevhälsan

Delar av uppdraget samordnas för alla skolformer samt för fristående förskolor och skolor via centrala elevhälsan som organisatoriskt ingår i grundskolan. Centrala elevhälsan har det senaste året samverkat med Region Uppsala genom BUP och habiliteringen kring barn med NPF-problematik i form av processkartläggningar vilket har mynnat ut i skriftliga rutiner. Visst arbete pågår fortfarande.

Syftet med rutinen är att tydliggöra ansvarsfördelning, och kommunikation mellan berörda verksamheter i remissförfarande, omhändertagande, behandling och uppföljning vid förmodad NPF-problematik 0-20 år.

Målet är att elever med NPF-problematik ges tidiga insatser, adekvat stöd, vid behov utredning, vård och behandling på rätt nivå.

Samverkansrutinen ska följas av kommunala och fristående förskolor och skolor i Uppsala län samt mödra- och barnhälsovårdspsykologerna, barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och habiliteringen i Region Uppsala. Rutinen avser elev under 18 år, med förmodad NPF-problematik som är i behov av insatser utöver de som ingår i förskolans och skolans ansvar och uppdrag.

Inom den centrala elevhälsan har det också anställts en specialpedagog med kompetens inom NPF-området i syfte att stärka det förebyggande arbetet. Specialpedagogen kan vid beställning tillhandahålla kompetensutvecklande åtgärder och stöd i form av handledning på individ-, grupp- och organisationsnivå. Skolorna kan även beställa insatser i form av fördjupad utredning och bedömning. Kompetensutvecklingen har stöd i aktuell forskning. Uppdraget är på hemkommunnivå, fördelningen hänvisar till antalet barn i kommunal verksamhet respektive fristående verksamhet.

Förskolan

Inom förskolan har tre specialpedagoger med kompetens inom NPF-området anställts för att stärka det förebyggande arbetet. Två specialpedagoger har avdelats till kommunal huvudman och en specialpedagog för fristående verksamhet. Fördelningen hänvisar till antalet barn i kommunal verksamhet respektive fristående verksamhet

Specialpedagogerna ger kompetensutvecklande åtgärder och stöd i form av ett handledningspaket NPF med inslag av teoretiska moment där stöd ges till förskolorna på individ-, grupp- och organisationsnivå. Syftet med handledningspaketet är att pedagogerna i återkommande handledning ska få ökade kunskaper kring NPF. Handledningspaketet är uppdelat i fem olika moment där upplägg och tidsåtgång sker i dialog med rektor. Handledningen kännetecknas av ett kollegialt lärande som sker över tid och är förankrat i de lokala behoven. Rektor ger förutsättningar för att genomföra processen. Målet är att pedagogerna efter handledningen har erhållit ökad förståelse för och kunskap om barns olika förutsättningar och behov, ökad kännedom

om förebyggande arbetssätt samt ökad kunskap om anpassningar som kan ge förutsättningar att skapa en tillgänglig lärmiljö.

Samverkan med habiliteringen hjälper vårdnadshavare och barnhälsovården att tidigt upptäcka tecken hos barn i förskolan och barnhälsovården (BHV) får information från både vårdnadshavaren och från pedagoger nära barnet för att kunna upptäcka tidiga tecken på ohälsa.

Genom ett samarbete med Region Uppsala har ett hälsoformulär tagits fram. Hälsoformuläret består av två delar och lämnas till vårdnadshavaren när barnet är tre, fyra och fem år i samband med besök på BHV. Den ena delen svarar vårdnadshavaren på själv, den andra delen lämnar vårdnadshavaren till förskolan.

Specialpedagogerna bistår förskollärare i arbetet med de bedömningar som behöver göras i samband med hälsoformulären för att säkra det kompensatoriska uppdraget samt möjliggöra tidiga upptäckter.

För vårdnadshavarens del är hälsoformuläret frivilligt men många föräldrar uppskattar att få även förskolans syn på barnets hälsa. Forskningen visar att det kan ha stor betydelse om tidiga tecken till ohälsa upptäcks och barnet eller familjen kan få rätt stöd.

Om förskolan får återkoppling om att åtgärder behöver vidtas kan det bli fråga om till exempel stöd från specialpedagog och att förskolan upprättar en handlingsplan för stöd kring barnet.

Genom ett samarbete med Uppsala universitet har en uppdragsutbildning genomförts. Kursen, som ger 7,5 hp, handlar om att bemöta och stödja barn och elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det övergripande målet är att efter genomgången kurs förväntas den studerande kunna visa kunskap om utveckling och lärande hos barn och elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och kunna tillämpa dessa kunskaper i olika lärmiljöer. Innehållet i utbildningen handlar om diagnoser inom det neuropsykiatriska området, centrala teorier om och perspektiv på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, pedagogiska strategier, hjälpmedel och extra anpassningar för barn och elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, förhållningssätt och bemötande samt samhällets stödsystem och insatser. Tre medarbetare är klara med uppdragsutbildningen och har fått sin förskolläraryxamen, 49 medarbetare är fortfarande inskrivna och deltar i utbildningen. Utbildningen startade höstterminen 2017, majoriteten av dem är klara till höstterminen 2021. Det är en valideringsutbildning, därav har de kommit olika långt.

Grundskolan

Grundskolan har med hjälp av den centrala elevhälsan tagit fram en kompetensutvecklingsinsats för att stärka elevhälsans främjande och förebyggande arbete. Utbildningen omfattar fyra delar, varav den sista har särskilt fokus på NPF. Den delen kommer även lärare och personal inom fritidshem att få ta del av. Under höstterminen har en pilot av utbildningsinsatsen genomförts med 15 grundskolor. Resterande enheter kommer att få utbildningen under vårterminen 2021.

En föreläsning med temat tillgänglig och varierad lärmiljö med Peter Lippman kommer erbjudas digitalt under hösten. Lippman är lärmiljöexpert, skoldesigner och forskare.

En processutbildning är på gång under hösten 2020 för att *Stötta och bemöta elever med och utan NPF* samt *Bemöta och samverka med föräldrar och vårdnadshavare*. Den första delen kommer ha tio kortare filmer med olika aspekter på temat, varav flera kommer att finnas i olika versioner för lärare i olika åldersgrupper samt på fritidshemmet. Dessa kommer även kopplas till diskussionsuppgifter, fördjupningsuppgifter samt till litteratur. Föreläsare är psykolog David Edfeldt, som även varit med och skrivit flera av böckerna som finns i olika versioner. Den samverkansdel med föräldrar som finns planeras till fem kortare filmer med olika aspekter, till vilka diskussions- och fördjupningsmaterial kommer att kopplas. Föreläsare här är Petra Krantz Lindgren, beteendevetare och författare. En särskild del om tillgänglighet via bildstöd för fritidshemmet produceras i samverkan mellan centrala elevhälsan och utvecklingsledare för fritidshemmet. Allt kommer att vara tillgängligt för samtliga grundskolor, grundsärskolor och resursenheter i Uppsala hela detta och hela nästa läsår, med möjlighet till förlängning.

IBIS (beteendestöd i skolan) är ett samarbete med Uppsala universitet med en struktur för att på skolnivå utifrån central stöttning utveckla lärarledarskap med tydliga förväntningar och fokus på undervisningsrelation och undervisningsgemenskap, vilket gynnar samtliga elever och allra mest elever med NPF.

Inom ramen för målet om tillgängliga lärmiljöer har grundskolans ledning förespråkat att skolorna genomför kartläggning av lärmiljön med hjälp av Specialpedagogiska skolmyndighetens metod, värderingsverktyget. SPSM har i uppdrag att stödja utbildningsverksamheter i att kunna utveckla lärmiljöer som är anpassade för att möta barn och elevers olika behov. Inom ramen för det arbetet har de utvecklat ett värderingsverktyg för tillgänglig utbildning. Värderingsverktyget fungerar som ett stöd för skolor som vill kartlägga sin verksamhet avseende förutsättningar för lärande, social, psykisk och fysisk lärmiljö. Värderingsverktyget syftar till att identifiera utvecklingsområden för att skapa förutsättningar för en likvärdig lärmiljö. Elva skolor använder verktyget i sin helhet, 22 har använt delar av det eller är på gång att komma igång och 29 har inte påbörjat ännu. Grundskolans ledning ser positivt på att så många skolor som möjligt använder värderingsverktyget, deltagande är frivilligt.

Forskning visar att den fysiska lärmiljön har betydelse för att optimera trygghet, studiero och lärande. Tillsammans med experter inom området har en självvärdering av skolenheternas nivå gällande fysisk lärmiljö med fokus på lös inredning och tillgänglighet för elever inom NPF arbetats fram. En satsning på den fysiska lärmiljön har gjorts och delar av NPF medel har använts för att skapa en basnivå avseende den fysiska lärmiljön.

Gymnasieskolan

Inom gymnasieskolan har förutsättningarna för att bedriva arbetet försvårats på grund av Coronapandemin och övergången till digital undervisning innevarande år. Under 2019 gjordes det en satsning för att stärka upp arbetet med NPF-kompetens på skolorna. Samtliga enheter valde att köpa in material, böcker och fortbildning. Arbetet med fortbildning pågick även under 2020 års första månader.

Gymnasieskolan har påbörjat ett arbete tillsammans med SPSM att utveckla lärmiljöer som är anpassade för att möta barn och elevers olika behov. Några av skolorna valde att arbeta med SPSM:s värderingsverktyg. Gymnasieledningen och enhetsrektorena fattade beslut om att samtliga skolor ska genomföra så kallade skolvandringar med SPSM för att utveckla lärmiljöer. Några skolor hann genomföra en sådan vandring

innan pandemin, för resterande är arbetet pausat. Detta återupptas förhoppningsvis vårterminen 2021.

De samlade strategierna för området elevhälsan är ett arbete med siktet fem år framåt där varje enhet ska ha en samlad elevhälsa för optimering av olika roller med ett stärkt ledarskap för att leda elevhälsans processer. Där ska varje enhet arbeta främjande och hälsoförebyggande med fokus på elevernas måluppfyllelse. Gymnasieledningen hade för avsikt att se över deltagande och aktivitet i olika samarbetsforum under året men detta har inte kunnat genomföras

Gymnasieskolan har en aktiv och fungerande samverkan med övriga förvaltningar kring elevers hälsa och lärande. Elever i behov av särskilt stöd prioriterades under vårens distansundervisning. I stället för att studera på distans gavs de undantag så att de kunde komma till skolan

En försöksverksamhet som startats med proaktiv elevuppföljning digitalt via It's learning har gynnat alla elever, inte minst elever med NPF, så åtgärder har kunnat sättas in snabbare.

Aktiviteterna som planerats under området elevhälsa 2020 är utvecklandet av en elevhälsoutbildning med fokus på det förebyggande och främjande arbetet när det gäller elevers lärande. Detta är försenat i gymnasieskolan på grund av pågående pandemi och ska påbörjas vårterminen 2021.

En försöksverksamhet med socialpedagoger och heltidsmentorerna på Jälla, Ekeby och Uppsala estetiska gymnasium har inletts. Detta ska följas upp i november 2020.

Konsekvenser för barn/elever

Elever med NPF-problematik ges tidiga insatser, adekvat stöd, vid behov utredning, vård och behandling på rätt nivå.

Ekonomiska konsekvenser

Med tidiga insatser för målgruppen ges möjlighet för kommunen att undvika kostsamma placeringar.

Konsekvenser för näringslivet

Inte aktuellt i ärendet

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse daterad 2020-10-26

Utbildningsförvaltningen

Susana Olsson Casas
Utbildningsdirektör